D·N
2/9 1954

Regeringen och makten

Med de stora principstridernas avveckling, med förklaringen på kortfristiga ekonomiska spörsmål får regeringsmakten ökad betydelse. Det blir regering och förvaltning som dirigerar lagstiftningsarbetet och som inom lagarnas vida ram träffar de för medborgarna viktiga besluten; då de grundsatser eller program med vilka partierna framträder förtunnas till det intetsägande och för alla genomsamma blir valresultaten av begränsad vikt för politikens utformning. Risken av en maktfullkomlig styrelse ökas och därmed behovet av en kontroll över denna styrelse; likaså skärps kravet på en sådan sammansättning av regeringen att den inte blir ett organ för växlande specialintressen.

Dessa självklara satser har under de senaste årens svenska utveckling understrukits. Regeringsproblemet blir stå i centrum av valdebatten.

Den sittande regeringen är den bästa möjliga illustrationen till de vådor och faror som här angivits. Själva dess sammansättning anger att maktinnehavet framstår som det väsentliga. Den socialdemokratiska ledningen har för att stärka sin förvaagde position lierat sig med bondeförbundet. Något behov av en sådan allians för att genomdriva socialpolitiska reformer har inte funnits. Tvärtom, alliansen har inneburit att det största partiet på sina egna väljares bekostnad gjort stora eftergifter åt det parti som genom sin koncentration på omedelbara ekonomiska fördelar och genom dess fördelaktiga beskaffenhet verkar snarare som en intressentorganisation än en politisk riktning. Man har kunnat "köpa" bondeförbundet, naturligtvis inte genom några korrupta transaktioner, men genom att tillförsäkra de valställda bönder som är partiets kärna högre inkomster. Visserligen går denna affär ut över socialdemokratins massa, överarbetare, anställda, konsumenter över huvud, men man räknar tydligen med att dessa grupper skall någorlunda kunna hållas i styr, dels genom den traditionella bindningen till partiet — hur sakligt omotiverad denna än är —, dels genom trösten att deras gamla ledare får fortsätta att regera.

Situationen är en helt annan än då "kohandeln" ägde rum 1933 och därmed en längre tids samverkan etablerades. I detta fall gällde det för socialdemokratin att vinna de röster som behövdes för att — visserligen i stympat skick — få igenom ett bestämt program. Nu har intet sådant tvång existerat. Man har tryggat sin makt samtidigt som man minskat sina möjligheter att till det egna klientelets förmån begagna denna makt.

Utmärkande för denna regering, så renodlat tillkommen som en maktkombination, har också varit maktfullkomligheten och viljan att inte på någon punkt tåla intrång i maktsfären. Det lär vara omöjligt att finna exempel på en svensk minister som bryr sig så litet om att argumentera i sak, som så tryggt stöder sig på riksdagsfraktionernas betygade och väljarnas påräkhande trohet. Det viktigaste av de många bevisen är hållningen till rättskontrollen. Under riksdagsdebatten anförde det utskott som behandlade och avstyrkte oppositionens utredningsförslag i denna fråga att Sverige hade mindre garantier för laglighetsen i regeringens och förvaltningens åtgärder än andra demokratiska stater; utskottsmajoritetens stödde sin negativism blott på att denna uppenbart bristfälliga ordning var gammal i vårt land. Men regeringens medlemmar går vida längre i sin ovilja mot kontroll. Statsministern uttrycker sig som om det vore något underligt, nästan vettlöst i kraftord på prövning av besluts laglighet; utrikesministern talar förskräckfullt om "millimeterrättvisa", dvs. att begära rättvisa i detalj och alltid är enligt hans mening något löjligt. Förtroendet till valmännens konsertvitism och benägenhet att rösta på partiledningens kommando är så stort att man knappast anser det ens diskussion i sak.

På samma sätt avvisas yrkandena på ökad kontroll från väljarnas sida genom införande av decisiv folkomröstning. Det behövs inte något sådant, detta är kärnpunkten i alla uttalanden. Folkomröstning kan leda till att i vissa fall regeringen och dess riksdagsfraktioner inte får sin vilja fram, att folket visst ha annan mening än de styrande, och alltså bör folkomröstning inte förekomma. Det är väl känt genom opinionsundersökningar att en väldig folkmajoritet önskar en sådan utsträckt folkomröstning; därför säger regeringen rent av nej till förslaget att väljarna skall rådfrågas om sin ställning till reformen.

Regeringsproblemet behandlas av det styrande på ett lika beteckande sätt. Hur skall oppositionen kunna styra om den vinner valet, säger man, hur skall höger och folkparti komma överens? Var och en måste dock inse att detta alternativ inte är aktuellt. Oppositionen kan visserligen nå framgångar vid valet, den kan inte tänkas nå majoritet över koalitionspartierna; för övrigt kan de båda oppositionspartierna, som i mycket angriper koalitionen från helt skilda utgångspunkter, inte tänkas etablera samverkan mot denna. Vad man kan räkna med och hoppas på är inte någon total omkastning vid styret, utan en utveckling hänemot en demokratisk samregering, där alla intressen blir representerade, där en ömsesidig kontroll utövas, inför vilken kritiken inom alla partier får större öppenhet. Men även en sådan regering måste få sin makt begränsad, genom förbättrad rättskontroll och utvidgad folkomröstning.

Hovman i affekt

Svenska Dagbladets reaktion inför vår ledare "Kungen under kritik" är karaktäristisk och intressant. Man söker — utom genom klumpigt formulerat ovett, som helt lämnas därhän — klara sig själv och värja de avslöjade kungliga intrigerna på en rad skilda, delvis helt stridiga linjer. Artikeln är så osammanhängande att de olika tankegångarna bör upptas punktvis.

1) Det säga att vad Wigforss relaterar "är i allt väsentligt tidigare känt". I själva verket har Svenska Dagbladet i den förra debatten i saken förklarat abdikationsryktena "orimliga", utan stöd "hos någon person som verkligen stått i kontakt med händelserna under dessa kritiska dagar".

2) Man säger det rakt motsatta, antyder att Wigforss lät fel eller att fursten av Wied, liksom tidigare Reichenau, skulle ha lämnat felaktiga uppgifter om samtal med kungen. Abdikationshot skulle alltså inte ha förelegat, trots Per Albin Hanssons, Wigforss och Wieds uppgifter. Är det möjligt att man tror på detta?

3) Man tycks oberoende av vad som faktiskt förekommit hålla på att kungen 1913 och 1941 hade rätt. Med största indignation talas om "kungliga intriger med och avslöjanden inför främmande makters representanter". Menar alltså Svenska Dagbladet att — om Reichenau och Wieds uppgifter är korrekta — det är oriktigt att använda det citerade uttrycket? Menar tidningen att en svensk kung uppträder riktigt då han med en utländsk ministers intrigerar mot den svenska regeringen och avslöjar statshemligheter för en sådan minister? Eller instämmer tidningen, som några satser ger vid handen, med oss om sakförhållandet. Det är det av oss förutsatta?

4) Helt vid sidan av saken sägs att Wigforss sagt några vänliga ord om Gustaf V. Ja, Wigforss har sagt både vänliga och kritiska ord. Menar tidningen verkligen att Wigforss välvilja gör kungens handlingssätt försvarligt?

5) Slutligen brister den hjälplösa likaså fram i påståendet att Dagens Nyheter nu intar en annan, som i mycket angriper koalitionen från helt skilda utgångspunkter, inte tänkas etablera samverkan mot denna. Vad man kan räkna med och hoppas på är inte någon total omkastning vid styret, utan en utveckling hänemot en demokratisk samregering, där alla intressen blir representerade, där en ömsesidig kontroll utövas, inför vilken kritiken inom alla partier får större öppenhet. Men även en sådan regering måste få sin makt begränsad, genom förbättrad rättskontroll och utvidgad folkomröstning.

PRESSGRANNAR

De frågetecken som stått kring det kungliga hotet i samband med tronstölningen 1941 har till större delen avlägsnats genom uppgifterna i en depesch från tyska ministern i Stockholm, prinsen av Wied, som rapporterat att kungen varit djupt rörd och bilat mycket öppenhjärtigt med honom när han delgav honom regeringens beslut i transiteringsfrågan. Ny Tid (s) fäller detta omdöme i anslutning till Wigforss memoarer:

Kungen hade inte dolt för ministern att det varit svårt att vinna enighet om det svenska medgivandet. Han hade, uppgav han, fått gå så långt som till att tala om abdikation — kungens förtroendefull gentemot Tyskfiends sändebud i Stockholm fortsatte som synes ändå till samt datum. Härmed får abdikationshotet anses bekräftat.

Däremot saknar man ännu tillräcklig klarhet om hur den socialdemokratiska gruppens beslut vidarebefordrades till de övriga partierna. Det synes icke ha skett på alla håll att några nya överläggningar inom flera kom till stånd. Här har historieskrivningen ännu några luckor att fylla ut. Meddelanden från de andra grupperna har hittills varit mycket liten.

Kaluka har de inte haft så mycket att meddela, så många voteringar att redovisa. Morgon-Tidningen (s) har ryckt upp sig till att diskutera detta "ämne" i försök till personligt kungaintrycksfrågor:

I en situation som den Sverige befann sig i under transiteringskrisen 1941 utgör det ett klart brott mot parlamentarismens princip, om statschefen försöker påtvinga regering och riksdag sin personliga vilja. Brottet förgrovas givetvis om påtryckningen äger rum under ett abdikationshot, som måste vålla djupgående kris i samhället.

Om det äktliga kungahuset inte framstår som någon fara mot parlamentarismen i fredstider, utgör dess innebonde förnekelse av den demokratiska principen, för vilken det inte finns överalter och underdrar, likväl en latent konfliktanledning. Detta gäller alldeles oavsett vilka lyvord för lojalitet mot demokratin, som kan ges en innehavare av länsbetet.

Vad som hände i samband med beslutet om tysktransiteringen var komplicerat, fortsätter tidningen:

Ingen skulle vål ha varit berédd att med anledning av kungens uppträdande ställa till med en djupgående konstitutionell kris i ett läge, då potentiella fiender stod runt gränserna. Av två ting valde de som trodde på abdikationshotet väl då fann vara det minst onda. Det finns dock ingen anledning att bagatellisera kungamaktens upprädande mot parlamentarismen. Episoden visar tvärtom att den latenta konflikten existerar.

Det har ofta klints som en brist att den demokratiska parlamentarismen inte inskrivits i författningen... Det avlägsnar inga risker av det slag som exponerats i samband med de åberopade händelserna under andra världskriget. Men det skulle vara att öka det psykologiska skyddet mot ett i kritiktillstånden ingslunda ofarligt romantiserande av monarkens uppgift och kompetens.

Den sidan av saken var helt oäynlig i direktiven till den nya författningskommittén.

Hur otillfredsställande kontrollen över regeringens och myndigheters beslut och verkställighet fungerar belyser Sundsvalls Tidning (fp) med ett exempel från en reservationsanmärkning vid årets riksdag. Ett anslag för konstitutionsutredningen gick med hr von Friesen (fp) i spetsen hade riktat en anmärkning mot kommunikationsministern för att denne hänvist en framställan från 1953 års trafikutredning:

Denna hade nämligen begärt att regeringen skulle ålägga de myndigheter, som har att tillvarata riksgörandet i frågor av trafikpolitiskt betydelse, dels att hålla utredningen underrättad om den fortgående utvecklingen inom den del av det inrikes trafikväsendet, som fölle inom vederbörande myndighets ämbetsområde, och dels att i principfrågor av trafikpolitisk natur inhämta utredningens yttrande. Det bala kan förefalla oskyldigt. Det kan tyckas vara helt i sin ordning att en statlig utredning erhåller information eller får tillfälle yttra sig över frågor som faller inom dess kompetensområde. Men det räcknbla i detta fall är, att den som är ordförande i 1953 års trafikutredning samtidigt är statssekreterare i kommunikationsdepartementet.

Reservanterna i utskottet framhåller: "Däreat ett bevärsärende uppkommer och en ansökan om exemption beviljad, är det förmodligt för Kungl. Maj:ts prövning. måste Kungl. Maj:ts oparteiskhet ifrågasättas av hela klagomål, som statssekreterare i departementet i förväg givit sin mening tillkänna i ärendet." Som bekant är det den s. k. biltrafikkommunen som har att handlägga ansökningar om trafiktillstånd. Om nu nämnden så som här har skett av regeringen har klagats att i förväg tillträda 1953 års trafikutredning, så innebär detta på grund av den personalunion som råder mellan denna och kommunikationsdepartementet att man även i förväg tillträdar departementet:

Att det blir mera en åktäck under sådana omständigheter att bevärsärig hos departementet för den händelse biltrafikkommunens beslut går sökandens vilja emot är uppenbart. Någon förutsättningslös prövning blir det då näppeligen fråga om... Den som kan vara nöjd med en sådan ordning har inte stora anspråk. Den regeringstrogna majoriteten i konstitutionsutskottet gick naturligtvis inte med på en anmärkning mot statsrådet. Och som bekant förvinnades kammarledamöten i decharge-förslagen av flinka regeringsförsvarare till framgå småtimmarna då statsrådet gått hem för att sluta natt-sömnen utan att störas av obehagliga frågor från riksdagsopositionen.

Det bästa vore att man på socialdemokratiskt håll först som sist gjorde ett försök att diskutera dessa allvarliga frågor på ett allvarligt sätt är slutordet. Efter valet går det möjligen något lättare. Nu har man bitit sig fast i nejsåndpunkten.

Rättsfrågan, som i dagens läge borde ha lättagit en central plats i en konservativ deklaration, lämnas ingen uppmärksamhet i den Hjalmarssonska radiobrasattningen, påpekar Eskilstuna-Kuriren. (fp) :

Därigenom förstärktes ytterligare det intryck, som man haft sedan länge, att det är liberalismen, som nu svarar för vakthållningen på detta område. I en framställning av individens ställning i staten hade det också varit på sin plats att lägga ledare givit ett klart besked om hur ett konservativt parti tänker sig att staten skall kunna skydda både sig själv och individen emot sociala hotfulla organisationerna. Det vinnade sig emellertid att högern därvidlag är lika ängsligt tillbakadragen som de övriga partierna.

Det gäller förhållandet mellan den enskilde och staten har högern också att klargöra sin ställning i en annan dagsaktuell fråga, den om jordbrukarregleringens utveckling eller fortsatta bestånd. Högern förklarar att fritt näringsliv. Det ingår som ett av de allra viktigaste inslagen i dess grundåskådning.

Det är då också naturligt att man frågar sig om den allvarliga tystnaden inför inköpspris.

Postmän i Gävle lämnade partiet som löneprotest

Postmannaförbundets Gävleavdelning med ca 160 medlemmar har beslutat utträda ur Gävle arbetarkommun och det socialdemokratiska partiet. Anledningen är missnöje med den statliga lönepolitiken, främst tillägget för obekväm arbetstid.

Beslutet, som fattades vid ett möte på tisdagen, föregicks av att ett 100-tal av medlemmarna undertecknat en lista med förmedl begäran om utträde. Avdelningsstyrelsen föreslog att frågan skulle hovdläggas till årsmötet, och även ordföranden i Fackliga central, arbetarkommunen och partilidträtet sökte tala de missnöjda till rätta. Beslutet om utträde fattades dock med 65 röster mot 15, varefter styrelsen ställde sina platser till förfogande. Avdelningens ordförande, överpostiljon Arne Jonsson, står upptagen på den socialdemokratiska listan vid valet.

— Årsmötet i mars beslutade om fortsatt kollektivanslutning, påpekar en i tisdagsmötet deltagande ledande socialdemokrat i staden, som dock inhåller att hans namn ej anges. Hela avgiften för detta medlemsskap för 1954 är inbetald, och avdelningens ledamöter är följaktligen medlemmar av partiet fram till nästa årsmöte. Då kommer frågan åkerligen att tas upp på nytt inom avdelningen.

Dagens Nyheters sagesman, som står på styrelsens sida, framhåller att majoriteten är missnöjd med den politik som regeringen och partiet fört angående statstjänarna och deras löner, särskilt i fråga om tillägget för obekväm arbetstid. "Den åsikten kanske de får erfara från flera håll", säger han. Man räknar bland de missnöjda med att beslutet om utträde skall bli en tankeställare för partiet på ett bättre sätt tillvarata statstjänarnas intressen. I så fall är man säkert redo att återvända till fadershuset. En del av de personer som står bakom beslutet har varit mycket effektiva arbetare för partiet, och någon övergång till andra partier är det troligen inte fråga om.

sin ställning som en fri, självständig näring:

Att den ytterligt oklara och halvhanda ståndpunkt, partiet för närvarande intar, icke kan förenas med sitt uppgift och ansvar som ett konservativt parti på lång sikt är alldeles uppenbart. Det måste anses vara ett åliggande framför andra för högern att rädda denna sektor av vårt näringsliv från det faktiska förstatligande, som hotar om den nuvarande regeringen blir bestående för åtminstone framåt.

DAGENS NYHETER

TEGELBACKEN, STOCKHOLM 1
Telefon 22 40 00
för riksamtal: 22 40 20
Telegramadress: Dagenshete
Postgiro-kkiär (för annonsnummer FÄST (för prenumeration)
Chefredaktör: Herbert Tingsten (träffas säkrast kl. 12.30—14.30)
Politisk huvudredaktör: Leif Kihlberg
Redaktionschef och ansvarig utgivare: Sten Tedenan
Dagens Nyheters Aktiebolag: Verkst. Direktör: Helge Hedberg
PRENUMERATIONSPRISER
A — Stockholmsupplagan.
Stor-Stockholms övriga tidningsområde landet
Månad ..... kr. 6:30 6:—
Kvartal ..... kr. 19:— 17:50
Halvår ..... kr. 37:50 34:50
ANNONSPRISLISTA
daterad 1/1 1954 i handlingen på begäran.
Från starten nr 30094
Dagens Nyheters tryckeri, Stockholm 1954.

Kollberg: *Priskontrollen slag i luften*

Priskontrollen är nödvändig i ett kris- och avspärrningsläge, men den har alls inget existensberättigande under normal varutillförsel och med distributionen i händerna på en sakkunnig köpmannakår som känner sitt ansvar gentemot konsumenterna, sade direktör Gustaf Kollberg i ett anförande i Linköping.

Priskontrollen har under senare år gynnat med punktingripanden på godtyckligt utvalda varor, vanligen varor som bar viss dagsaktualitet. Man har med pukor och trumpeter påbjudit att den och den varan skall sänkas så och så mycket, och sedan har man talat om att nu har vi spirat så och så många miljoner åt svenska folket. De här diktaten har under senare år veterligen aldrig föregåtts av någon fullständig beräkning av om vederbörande branscher i sin helhet förmått att bära de beslutade prisinskrängarna, och saken är ju helt enkelt att om länsamheten inom branschen inte räcker till en prisinskrinig på den aktuella varan, så måste man ta igen skränkningen genom prishöjning på andra varor. Det är detta som är anledningen till att hela priskontrollen från den allmänna prismyrorna sida blivit ett slag i luften.

Vi har inom folkparti, samtidigt som vi sagt nej till priskontroll, sagt ja till lagstiftning mot sådan konkurrensbegränsning som kan medföra höjda priser.

SJÖVÄGEN ÄR HUVUDVÄGEN TILL VÄNNERNA I ENGLAND
Kontakta
SVENSKA LLOYD
för kontakt med England
MU 4 segllinjer i veckan.

Välkommen i kväll kl. 19.30 precis
till Konserthusets lilla sal
HÖGERKVINNORNAS AFTON
STIG JÄRREL
från Blanche Testern i en dagaktuell monolog av
KAR DE MUMMA
Kvots anföranden av fyra stadsfullmäktigekandidater
Fru Elsa Malmroth — Sjuksköterskan Eva Bergström
Fil. mag. Ingrid Diesen — Ombudsman Astrid Kruskstedt
MARGARETA KJELLBERG
Kl. 19.00—19.30 musik av stråkorkester under ledning av musikdirektör Per Grundström.
FRI ENTRÉ • DÖRRARNA ÖPPNAS KL. 19.00

EXTRAORDINÄR UTFÖRSÄLJNING AV
Axminster, Wilton, Snilleflossa och Nöthårsmattor

Aldrig förut har Ni kunnat köpa så förnämliga mattor så billigt som på vår stora höstutförsäljning. Vi har ett enormt urval av udda mönster och kvaliteter, som måste bort före nästa säsong. Ringström & Khan är sedan länge kända för sina förstklassiga mattor, och de nedsatta mattorna utgöra inga undantag. Naturligtvis gäller även nu våra vanliga garantiförmåner. Passa på detta enastående tillfälle att skaffa en förstklassig matta långt under gällande priser. Detta är vår enda realisation i år.

I realisationen ingår även mer än 900 orientaliska mattor till mycket nedsatta priser.

Velourmatta i persiska mönster, ett flertal färger.
58x110 cm ..... 13:—
80x160 „ ..... 28:—
120x170 „ ..... 44:—
160x230 „ ..... 83:—
190x290 „ ..... 126:—

Chenillematta av engelskt fabrikat, persiska mönster.
90x180 cm ..... 65:—
118x210 „ ..... 105:—
160x240 „ ..... 155:—
200x300 „ ..... 235:—
230x320 „ ..... 285:—
274x366 „ ..... 385:—

Genomvävd Wiltonmatta, helylle, i moderna mönster. Obs. priserna.
60x120 cm ..... 28:—
70x140 „ ..... 38:—
90x150 „ ..... 53:—
120x180 „ ..... 82:—
160x230 „ ..... 143:—
190x290 „ ..... 212:—

Restparti svensk Flossamatta av helylle, i crèmefärg med grönt inslag, bortslumpas under halva priset.
90x180 cm ..... 58:—
135x190 „ ..... 98:—
170x240 „ ..... 145:—
200x300 „ ..... 195:—

Restparti engelska Wiltonmatter i kungsrumskvalitet, stora mått, utförsäljes enormt billigt.
274x320 cm ..... 480:—
274x366 „ ..... 550:—

Gångmatter, stort urval, till kraftigt reducerade priser. Exempel

Wiltongångmatta med bård, små skiahenfel.
46 cm ..... 11:50 per m
50 „ ..... 13:— „ „
70 „ ..... 15:— „ „

Gångmattestuvar billigt

Svensk Wiltonmatta, högsta kvalitet, moderna mönster och färger.
135x190 cm ..... 155:—
165x235 „ ..... 235:—
190x285 „ ..... 345:—

Wiltonmatta av ren ull, i moderna vackra mönster och färger.
90x180 cm ..... 80:—
140x200 „ ..... 140:—
170x240 „ ..... 185:—
200x300 „ ..... 295:—

Ett mindre antal handvävda provmatter i nöthår bortslumpas under inköpspris.

Ett mindre antal fabriksprover lämpliga som kompletteringsmatter slumpas.

Wiltonmatta i cuprarnagarn i persiska mönster. Obs. priserna.
70x140 cm ..... 39:—
90x160 „ ..... 58:—
100x200 „ ..... 78:—
140x200 „ ..... 105:—
170x240 „ ..... 160:—
180x270 „ ..... 195:—
200x300 „ ..... 235:—

Engelsk Wiltonmatta i verklig lyxkvalitet, stort mönster- och färgurval.
90x180 cm ..... 98:—
138x200 „ ..... 150:—
205x274 „ ..... 355:—
205x315 „ ..... 415:—
230x320 „ ..... 465:—
274x366 „ ..... 660:—

Sveriges största specialaffär i mattor
RINGSTRÖM & KHAN
SVEAVÄGEN 32 VID CENTRUM Tel. 23 11 55

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.